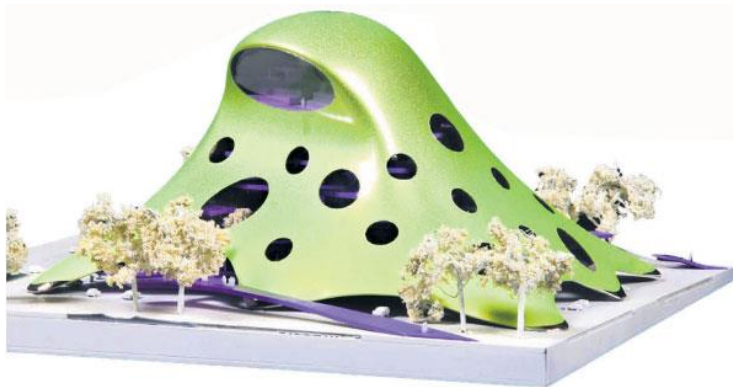

Perspektivy a trendy rozvoje veřejných knihoven

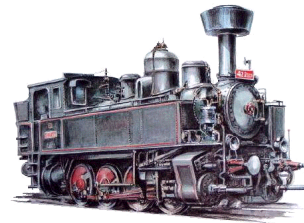
*Rekvalifikační kurz
24.2.2016
Praha
Vít Richter
Národní knihovna ČR*

Dva scénáře budoucího rozvoje knihoven

- ❑ Knihovny si i v budoucnu zachovají své významné místo v oblasti vzdělávání, uchování a zpřístupnění informací i pro volnočasové aktivity

- ❑ Knihovny se stanou zbytečnou institucí, zaniknou jako telefonní budky nebo budou pouhou raritou

Který scénář je správný?

Který je pravděpodobnější?

Jaké budou knihovny za 30 let?

Jaké budou knihovny v roce 2044?

Když se řekne knihovna

Knihovny z oblasti VaV

- Specializace na dílčí oblasti VaV
- Úzká komunita vědců
- **Financování VaV**

Vysokoškolské knihovny

- Těsná vazby na proces vzdělávání
- Komunita pedagogů a studentů
- **Financování stát, privátní**

Knihovny s archivní funkcí

- Trvalé uchování tradičních a digitálních médií
- Specifická komunita VaV, studium, média, hobby
- **Financování stát, regiony...**

Veřejné knihovny

- Volnočasové aktivity
- Neformální vzdělávání
- Rovné šance
- Široká veřejnost
- **Financování obce**

Oblasti, které budoucnost veřejných knihoven

- Vliv ICT na činnost knihoven
- Budou lidé číst? Co budou číst?
- Knižní trh
- Budou lidé chodit do knihoven?
- Priority pro budoucí rozvoj
- Pracovníci knihoven a jejich kompetence

Vývoj knihoven v příštích 30 letech?

1450

1984

2014

2044

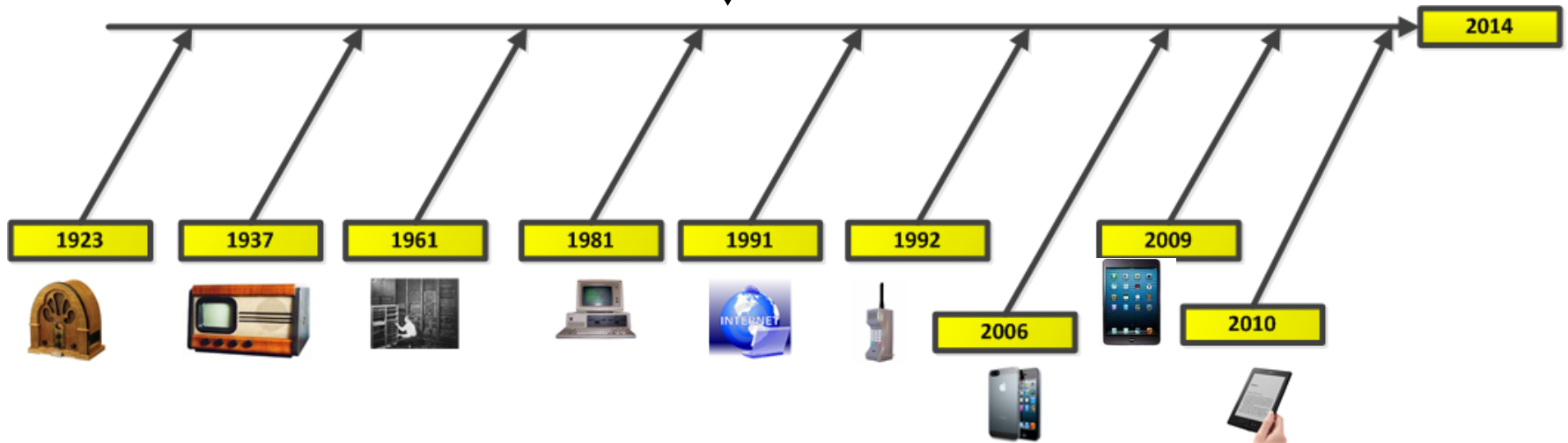
?

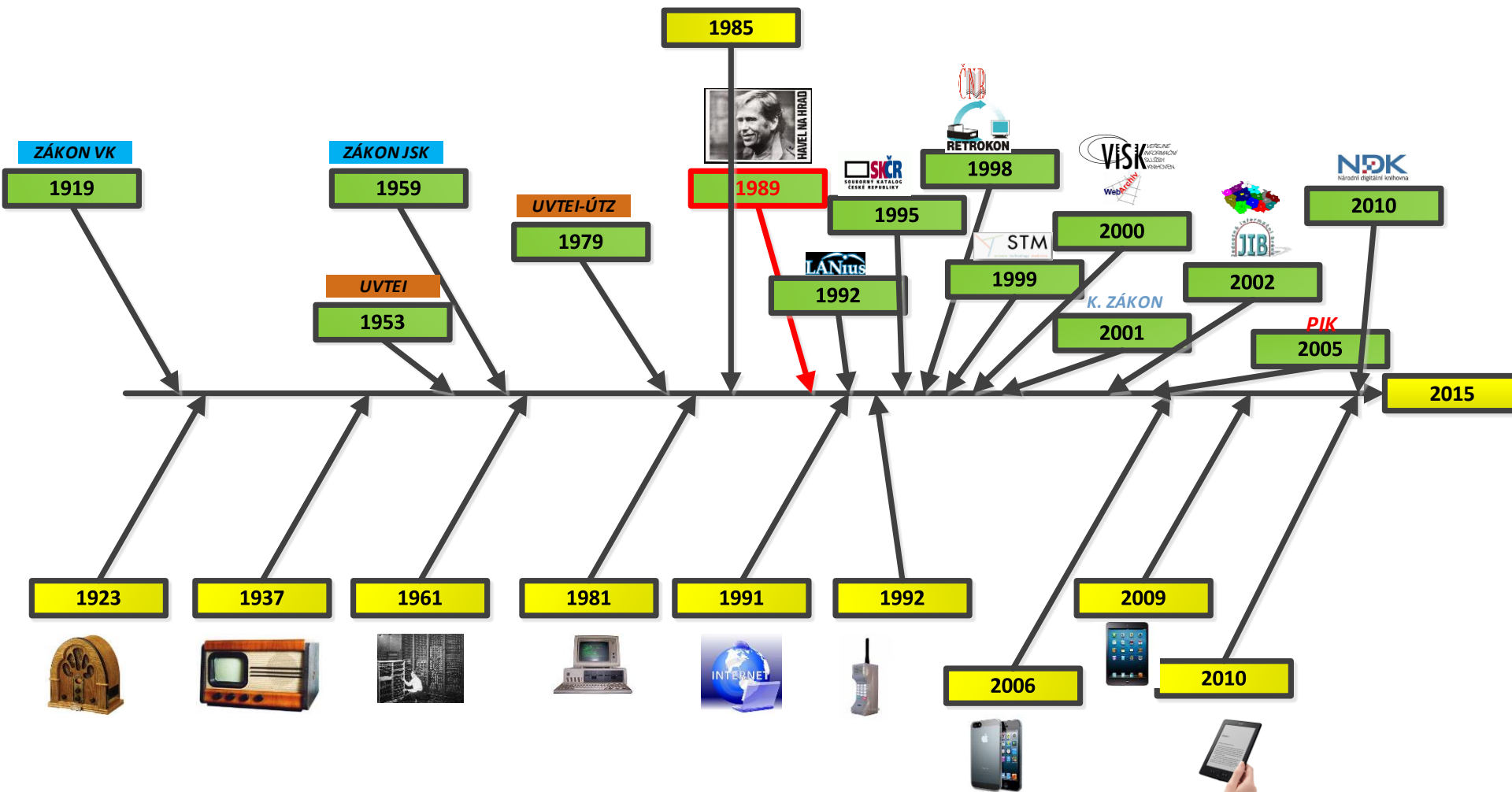
Rozvoj médií a ICT

1450

1984

IFLA Trend Report 2013

Digitalizace lidského života

- ❑ Objem informací šířených v globálním informačním prostředí překročil v roce 2010 rozsah 1 zettabytu a očekává se, že se tento objem zdvojnásobí každé dva roky.
- ❑ Provoz internetu se v posledních 10 letech v zemích OECD zvýšil o 13 000 %.
- ❑ V letech 2008 – 2011 bylo vytvořeno více digitálních informací než zahrnují záznamy za celou uplynulou historii lidstva.
- ❑ V září 2013 Národní bezpečnostní agentura (NSA) v Utahu ve Spojených státech otevřela nové datové centrum s kapacitou 12 exabytů (12 000 petabytů). K tomu, aby bylo možno uložit všechny doposud napsané knihy ve všech různých jazycích, potřebujeme kapacitu asi 400 terabytů. Jestliže jeden petabyt obsahuje 1000 terabytů, potom by nám na uložení všech knih stačilo méně než jedno procento kapacity centra v Utahu (0,0033 %).

5 trendů, které mění informační prostředí knihoven

1. **Nové technologie budou rozšiřovat a současně omezovat přístup k informacím**
2. **Online vzdělávání umožní demokratizaci a globalizaci vzdělávání**
3. **Ochrana osobních údajů – hranice pro soukromí**
4. **Hyperkonektivita celé společnosti**
5. **Globální informační ekonomie se bude vlivem nových technologií rychle proměňovat**

Trendy, které mění informační prostředí knihoven

Nové technologie budou rozšiřovat a současně omezovat přístup k informacím

- Růst významu informační gramotnosti
- Bariéra duševního vlastnictví, nové obchodní modely
- Digitální propast

Online vzdělávání umožní demokratizaci a globalizaci vzdělávání

- Vzdělání bude bohatší, levnější a dostupnější
- Mění se tradiční modely vzdělávacího procesu, transformace výuky ve školách, kurzy na míru
- Online otevřené vzdělávací zdroje
- Rozvoj celoživotního vzdělávání a uznávání neformálního a informálního učení – certifikace vzdělávání
- Otevřený přístup k vědeckým publikacím, sdílení informací

Trendy, které mění informační prostředí knihoven

Ochrana osobních údajů – hranice pro soukromí

- **Personalizace, vytváření služeb na míru**
- **Metody monitorování a filtrování budou ohrožovat individuální soukromí a důvěru**

Globální informační ekonomie se bude vlivem nových technologií rychle proměňovat

- **Mobilních zařízení – hlavní přístup k informacím, obsahu a službám**
- **Technologie strojového překladu – snadná dostupnost informací**
- **Informačních technologie umožní lidem být déle ekonomicky aktivní nezávisle na místě svého působení**
- **Informační technologie mění pojetí „autorství“ a „vlastnictví“ – narušení tradičního řetězce: autor, vydavatel, distributor, prodejce, knihovna, čtení**
- **Zranitelnosti nových technologií – tlak na nadměrnou regulaci**

**Dostupnost intern
kdykoliv a kdeko**

**Autorský
zákon**

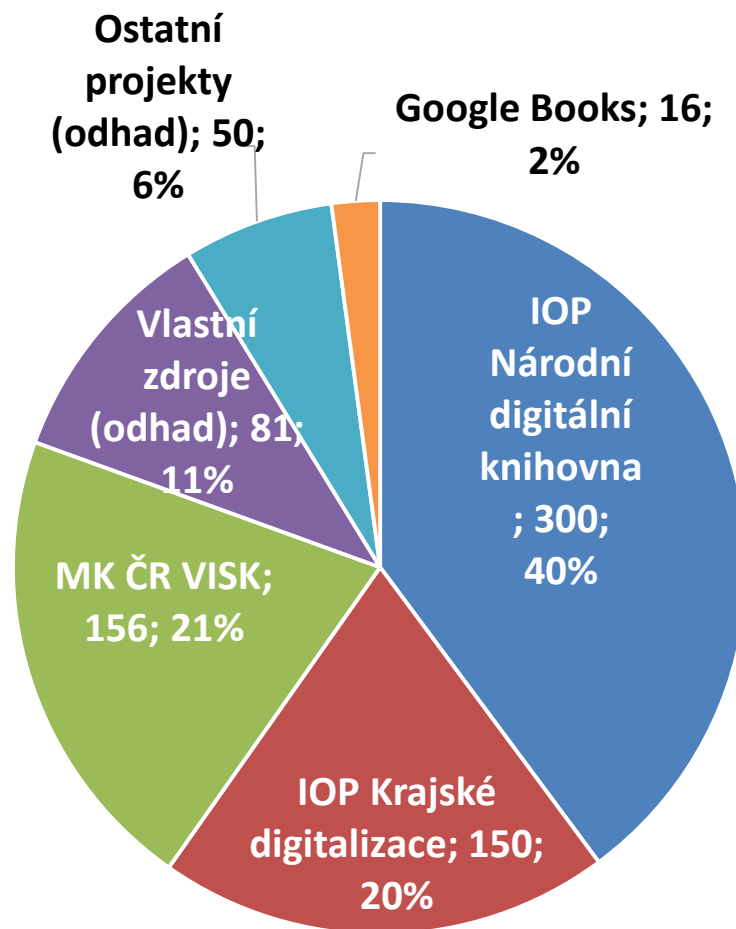
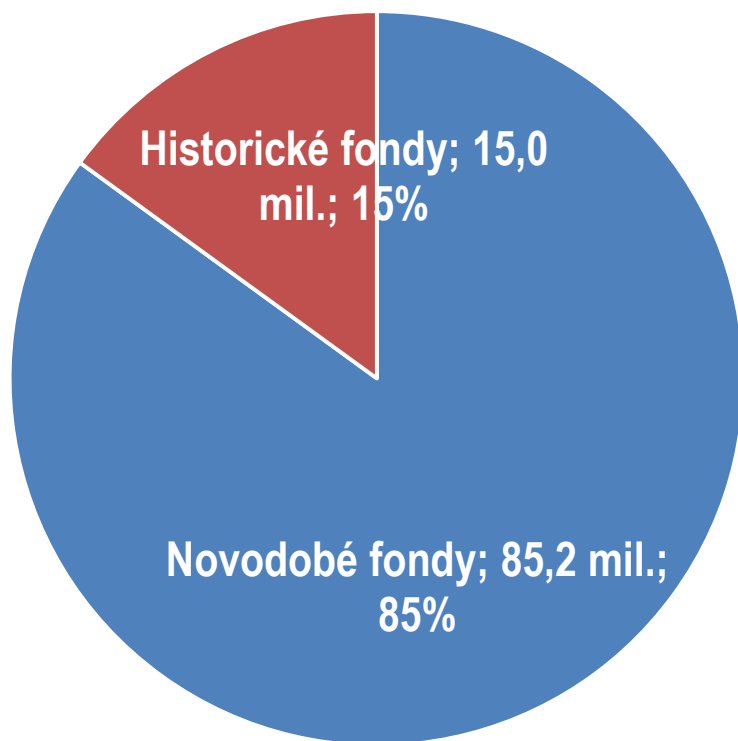
**rodej a využívání
eknih**

**Masová digitalizace
knihovních fondů**

**ROK 2020:
zdigitalizováno
80 – 100 mil. stran**

Celkem digitalizováno 100,3 mil. stran

Výdaje na digitalizaci cca 753 mil. Kč

Archivace českého webu

Projekt Webarchiv

- ❑ Kompletní archivace českého webu – od r. 2001
- ❑ Digitální knihovna, která uchovává webové zdroje pro budoucí generace
- ❑ Pokud je nebudeme průběžně archivovat, zmizí významná součást národního kulturního dědictví
- ❑ 120 TB komprimovaných dat
- ❑ 4 miliardy digitálních objektů
- ❑ 1,2 miliónů webových stránek z domény

Co bude v roce 2044?

Všichni připojení 24 hodin denně

Vše co bylo vytištěno, bude v digitální podobě

Změna způsobu vyhledávání a využívání informací

Digitalizace vzdělávacích procesů

Knihovny mají poprvé v historii konkurenci ve svých hlavních funkcích

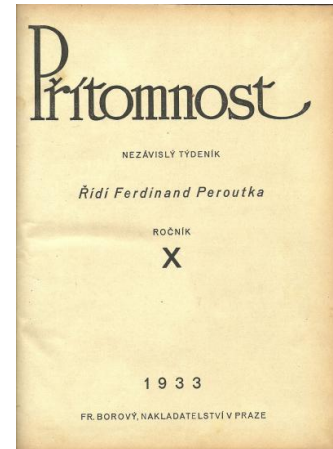
Historická změna

- ❑ Mění se postavení knihy a knihoven v komunikaci
- ❑ Knihovny se poprvé v dějinách dostávají do konkurence ve svých hlavních funkcích:
 - **Shromažďovat**
 - **Uchovávat**
 - **Zpřístupňovat autorská díla**
- ❑ Knihy budou dále vyráběny, prodávány, čteny...

Co přinese digitalizace tištěné produkce?

□ Zlepšení přístupu k textům

- Okamžitý přístup k milionům knih nezávisle na tom, kde jsou uloženy
- Objevování a zpřístupnění zapomenutých autorů
- Prohledávání plných textů + strojový překlad

□ Nastane odklon od čtení tištěných textů?

- Knihy – encyklopedie, slovníky, beletrie, různé obory
- Noviny, časopisy
- Zvýšení prodeje a zisku z e-books
- Pokles prodeje a snížení zisku u tištěné produkce?
- Zvýšení příjmů držitelů práv

Zpřístupnění výsledků digitalizace

- Novela autorského zákona
- Princip rozšířené kolektivní správy
- Zpřístupnění knih a časopisů nedostupných na trhu

- Kolik budou stát licence?
- Kdo je zaplatí?

Návrh

1. **Bezplatný přístup prostřednictvím všech knihoven – na místě samém**
Hrazeno ze státního rozpočtu

1. **Placené speciální služby**
 - **Vzdálený přístup z domova, ze zaměstnání**
 - **Digitální kopie**
 - **Tisk**Platí uživatel

Vliv digitalizace na knihovny

- Jaká bude úloha knihoven?
- Pokles zájmu o půjčování tištěné produkce?
- Budou moci knihovny půjčovat eknihy?
- Jak budou využívány výsledky masové digitalizace?
- Jaké služby budou knihovny poskytovat?

Knihovny musí poskytovat služby, které lidé potřebují a vyžadují

Budou lidé číst?

Budou číst více nebo méně?

Budou číst knihy?

Budou číst více pknihy nebo eknihy?

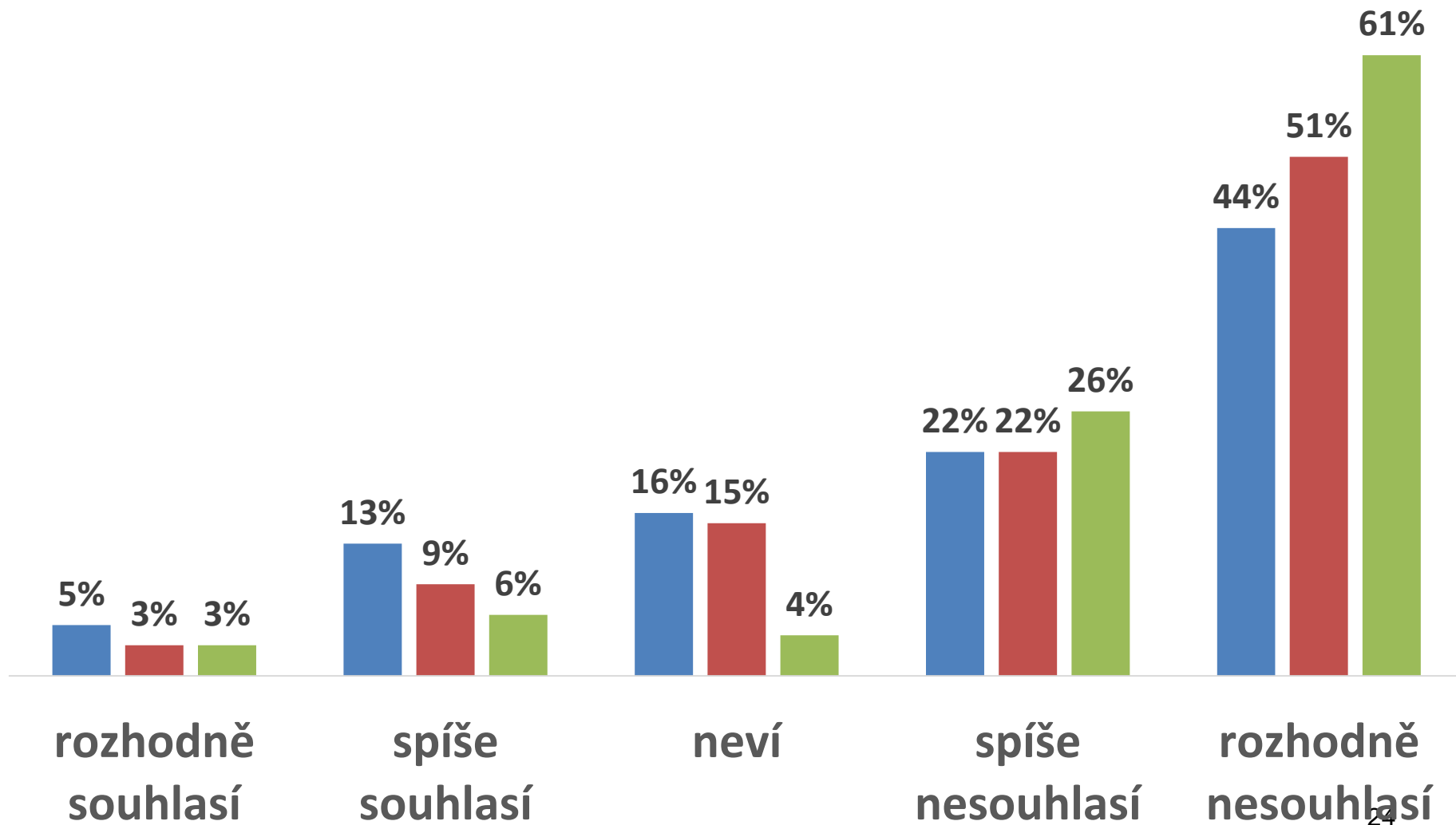
Pkniha nebo Ekniha - jaká je budoucnost?

- ❑ 33 osobností: prozaici, básníci, překladatelé, nakladatelé, knihkupci, knihovníci, editoři...
- ❑ Obavy nad osudem Pknihy – něco se děje
- ❑ Většinový názor: Pkniha a Ekniha budou existovat vedle sebe
- ❑ Kdy a v jakých proporcích?

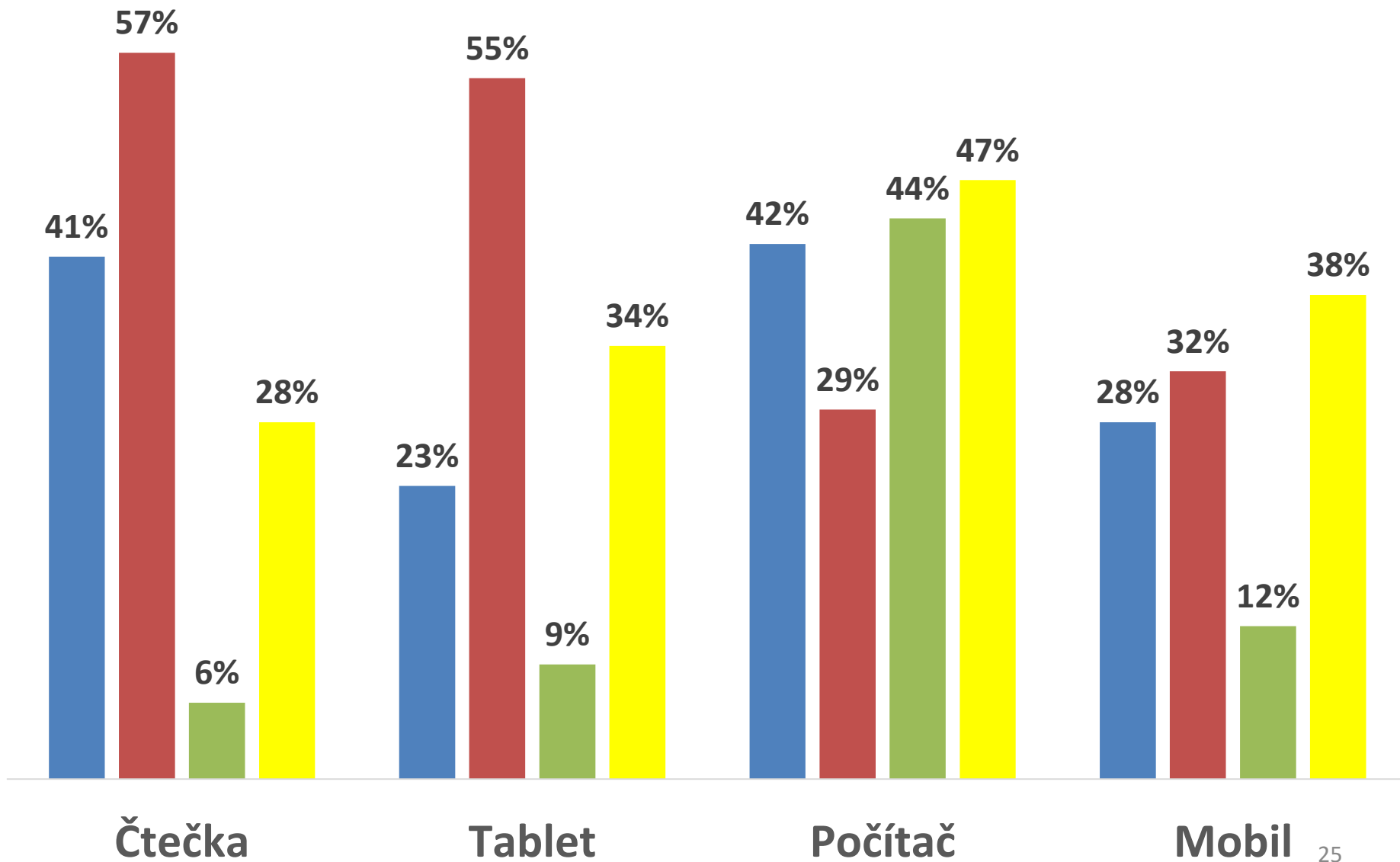
Nahradí e-knihy tištěné knihy?

■ r.2010 ■ .r2013 ■ r.2016

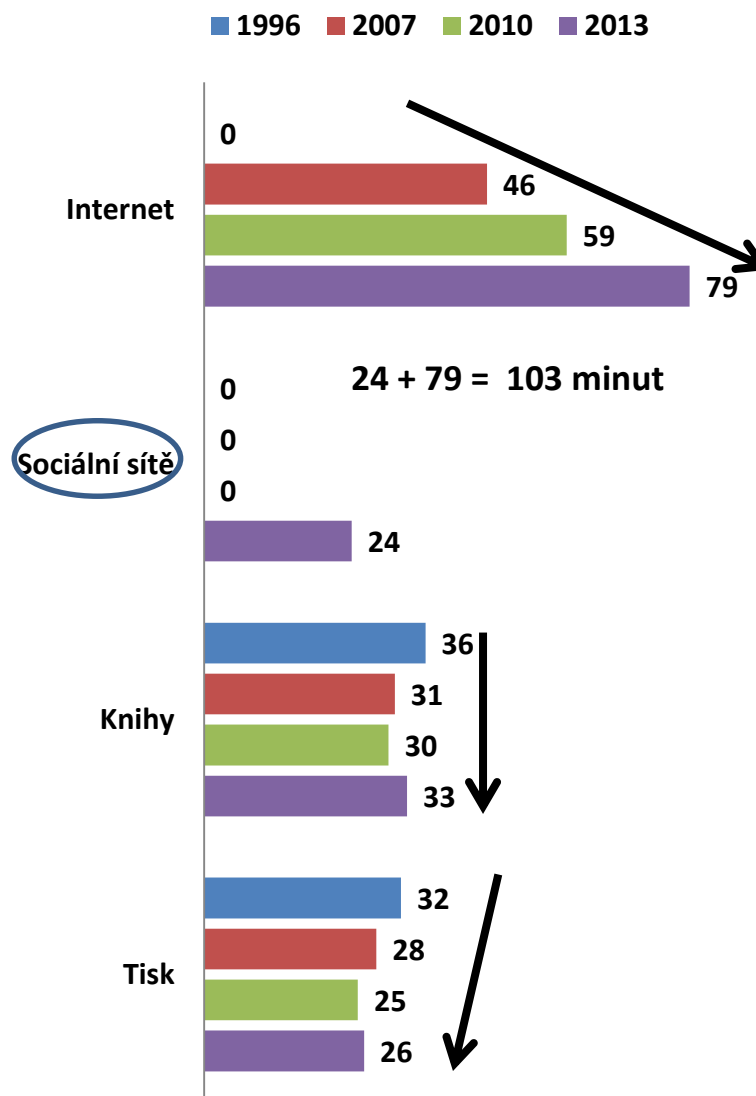
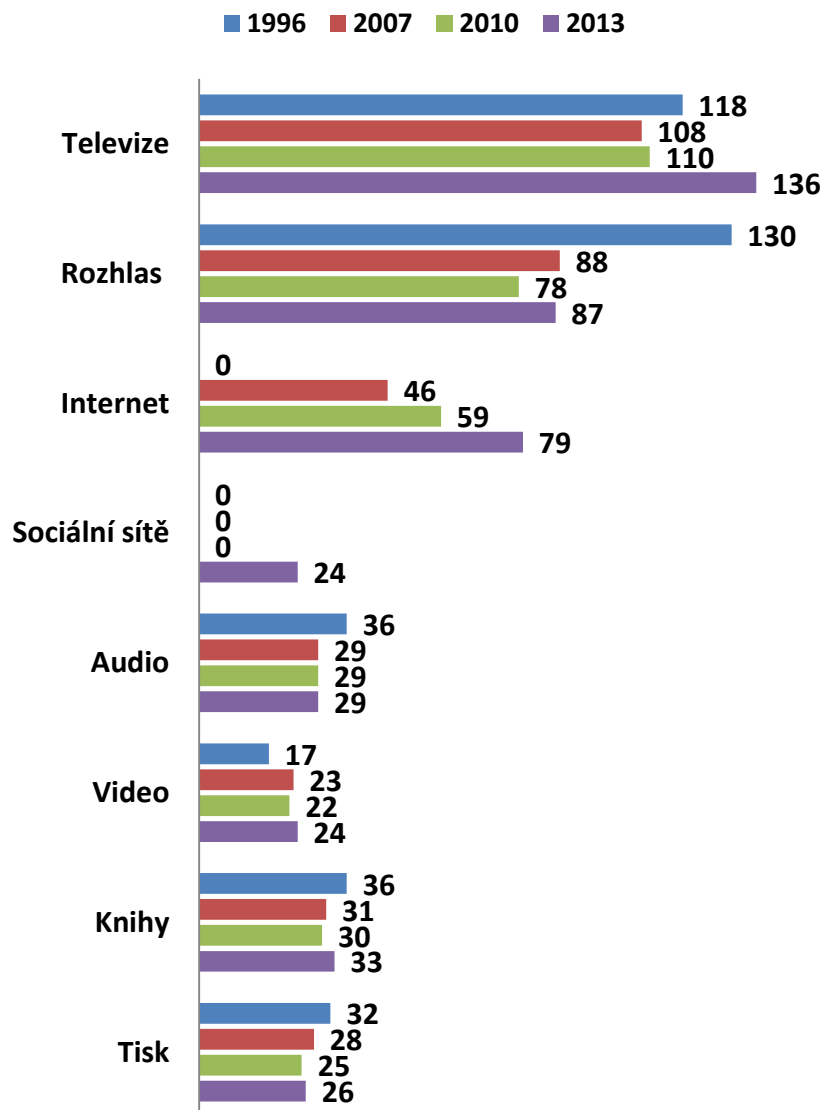

Jaká zařízení používáte pro čtení e-knih?

■ USA 2011 ■ USA 2014 ■ ČR 2013 ■ ČR 2016

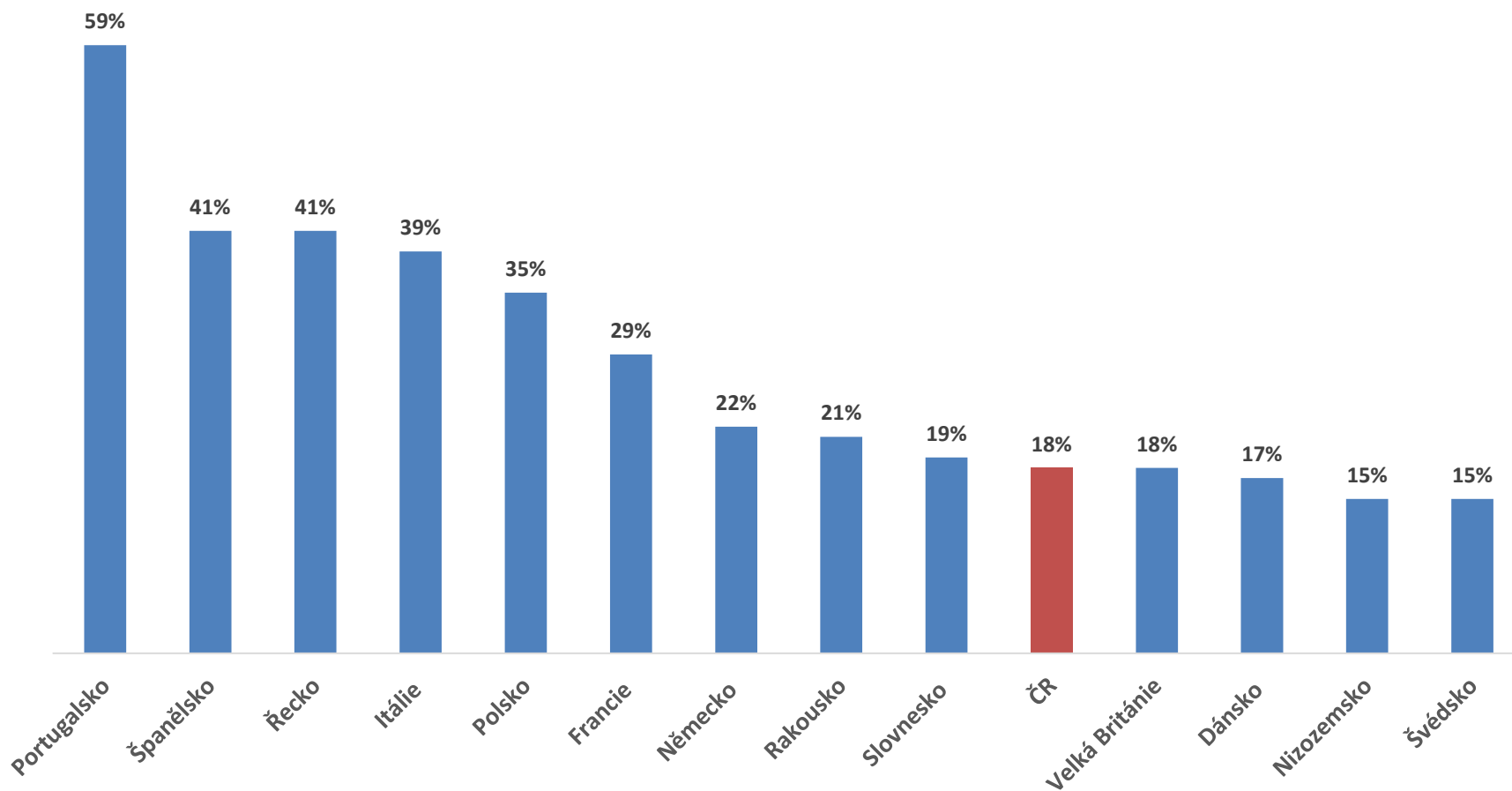

Kolik minut denně věnujete mediálním aktivitám?

Češi patří k silným čtenářským národům

Nepřečetli ani jednu knihu za rok (2007)

Děti: Kolik knih přečteš za měsíc?

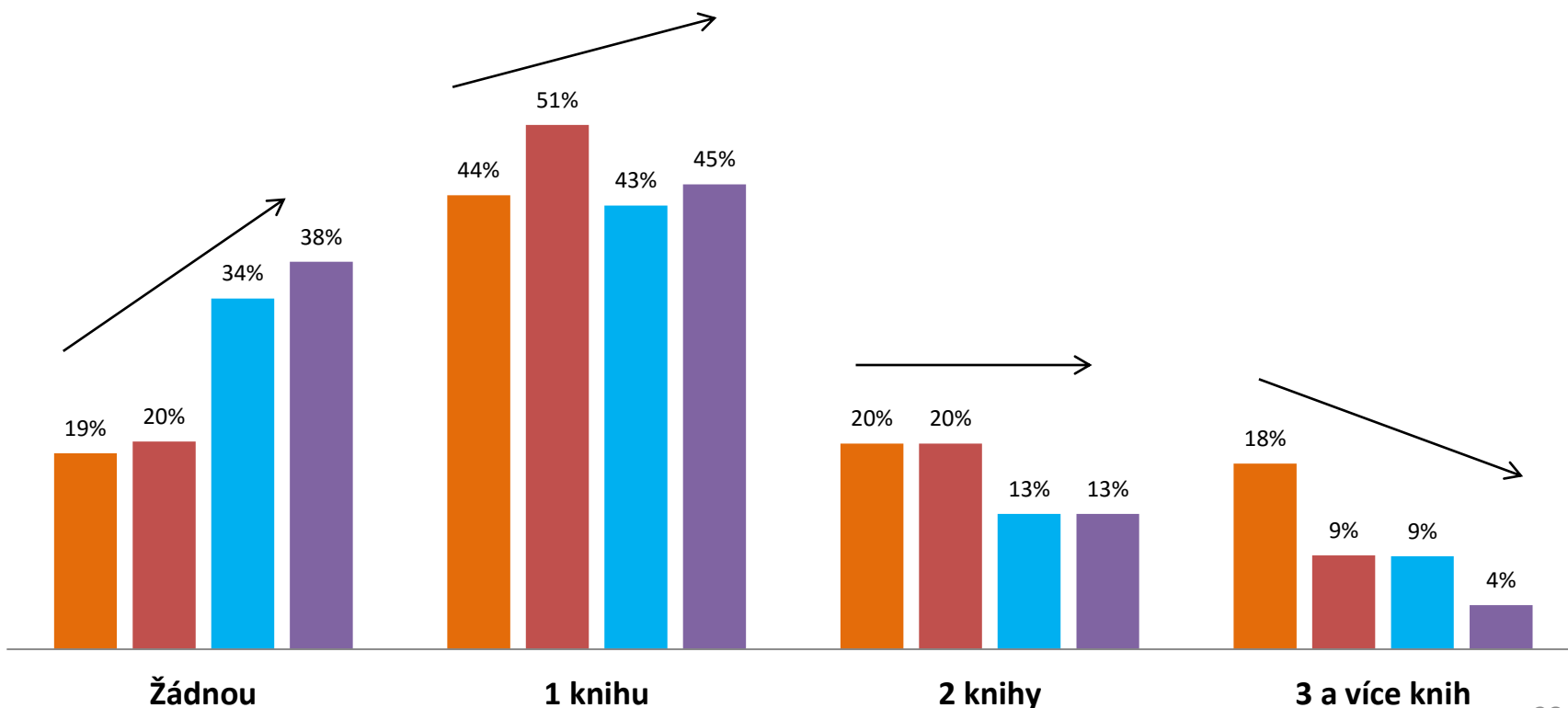
3 a více knih; 7%

Žádnou; 29%

1 knihu; 48%

2 knihy; 16%

■ Dívka 2003 ■ Dívka 2013 ■ Chlapec 2003 ■ Chlapec 2013

Knižní trh - svět

IFLA Trend Report 2013

Podíl eknih na trhu

- USA 21 %
- Velká Británie 25 %
- Německo 10,6 %
- Francie 3 %
- Španělsko 8 %
- Itálie 4-5 %
- Nizozemsko 10 %
- Švédsko 1 %

Vývoj tržeb z prodeje eknih v USA

	Růst tržeb z prodeje eknih
2010	+ 252 %
2011	+ 159 %
2012	+ 28 %
2013	+ 5 %

Zdroj: Global eBook

Vývoj tržeb naznačuje, že eknihy budou spíše doplňkem tištěných knih (stejně jako zvukové knihy), než aby byly náhradou tištěných knih

Knižní trh e-knih – Česká republika

Rok	Prodané ks	Velikost trhu mil. Kč	Podíl na trhu %
2010	neměřeno		0%
2011	17 000	2	0,03%
2012	200 000	24	0,38%
2013	450 000	54	0,86%
2014	1 000 000	120	1,67%

Celková nabídka: cca 12 000 titulů, cca 220 nakladatelů

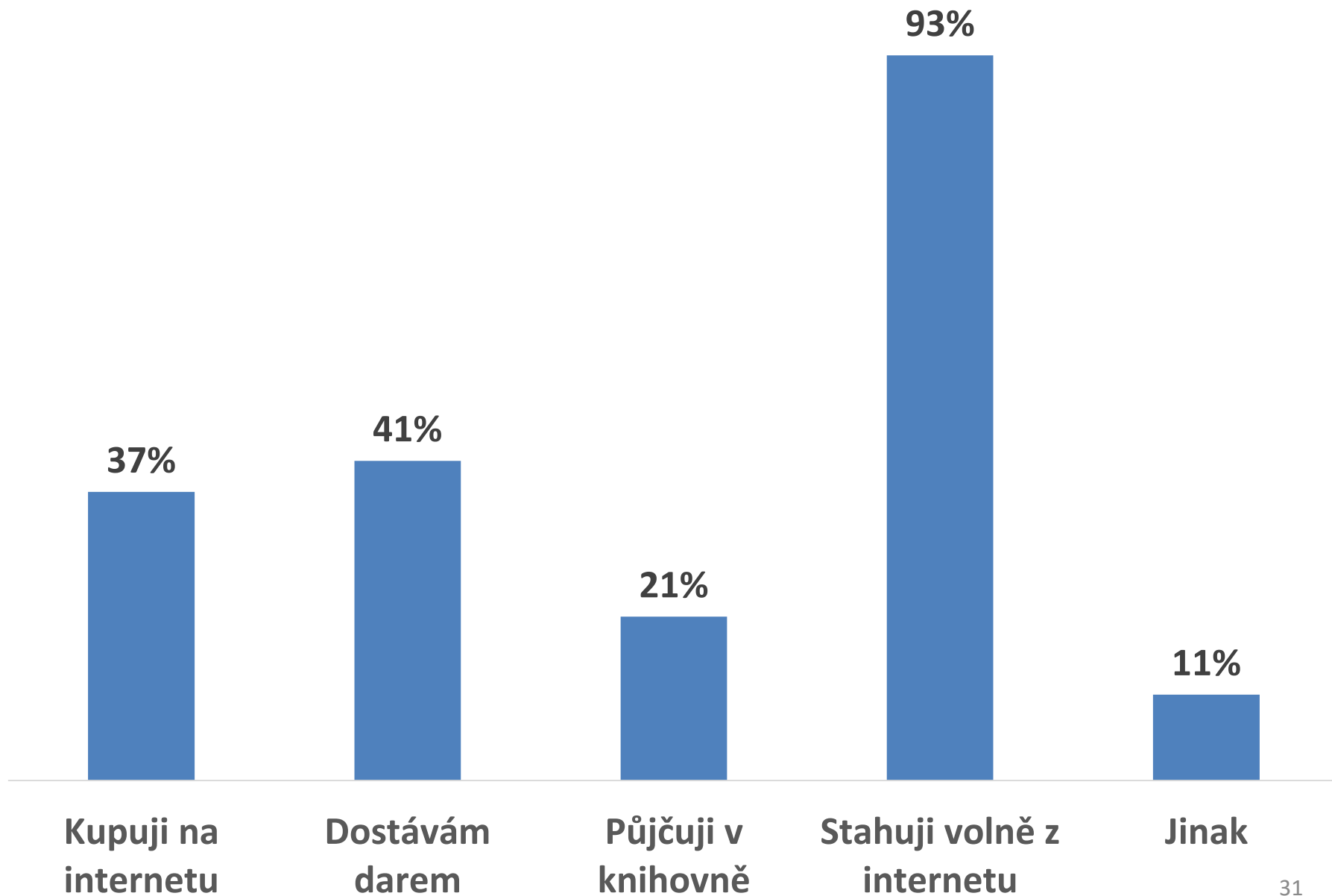
Technické vybavení obyvatel:

- 0,6 mil. čteček e-knih
- 1,2 mil tabletů

**Knihovny nabízí
asi 2 500 titulů**

Jak získáváte elektronické knihy? ČR 2016

Budou Češi e-knihy číst jako Američané?

V České republice se proti chřipce očkuje asi 5 % lidí

V Německu, Velké Británii, Francii či Španělsku to je přes 20 %

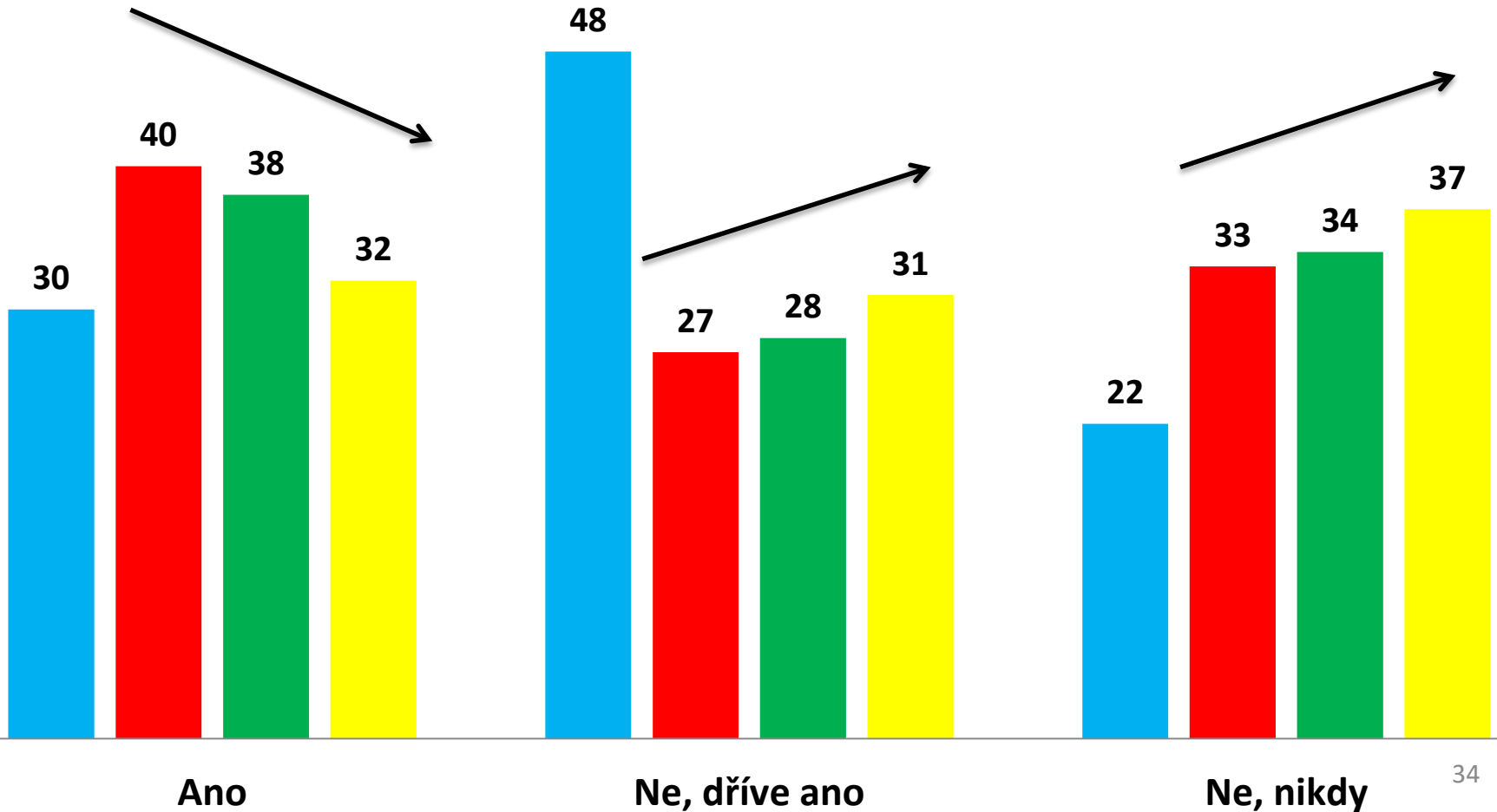
V USA se proti chřipce očkuje 46 % lidí

Budou lidé chodit do knihoven?

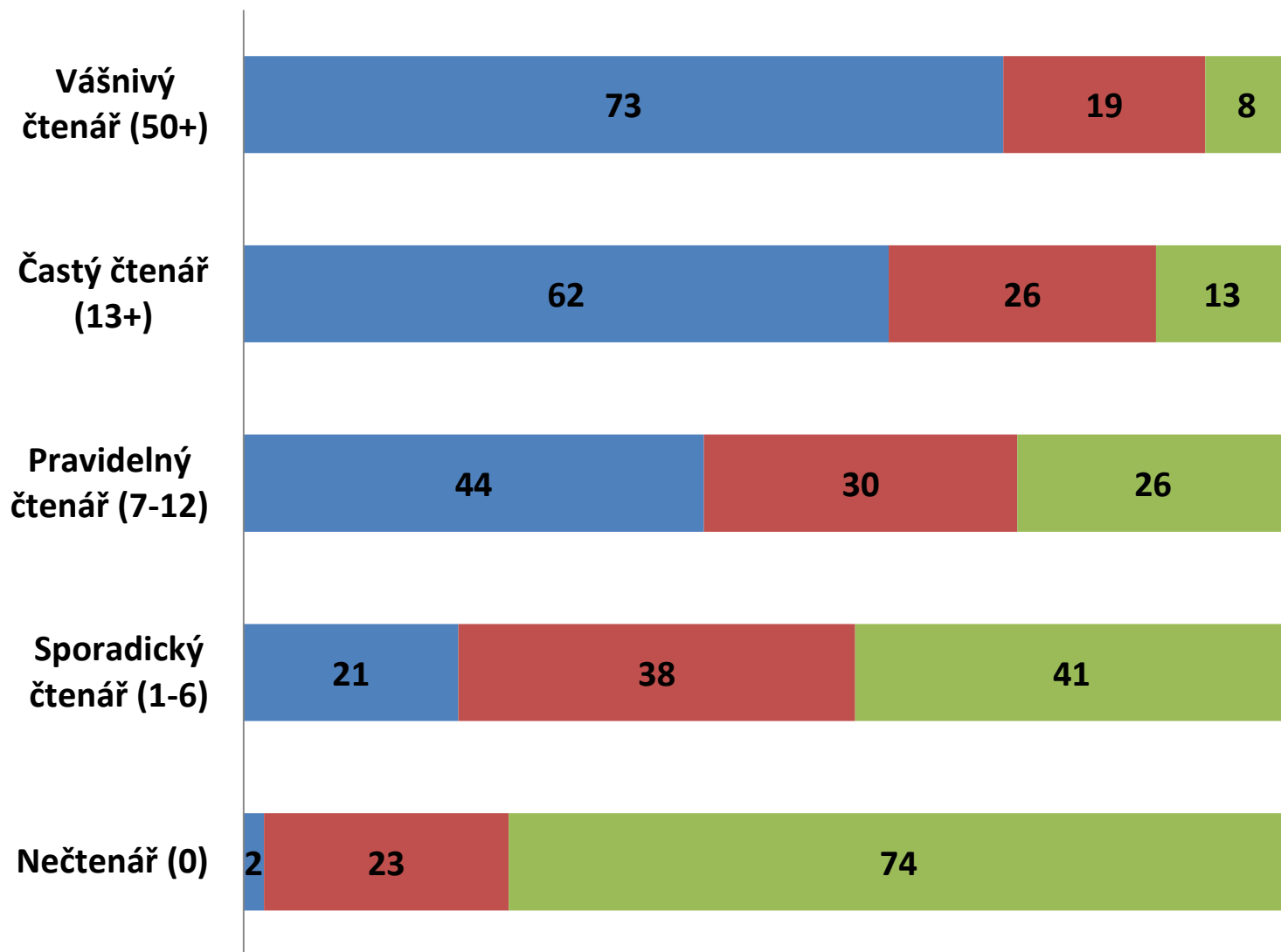
Využili jste v posledním roce služby veřejné knihovny?

■ 1996 ■ 2007 ■ 2010 ■ 2013

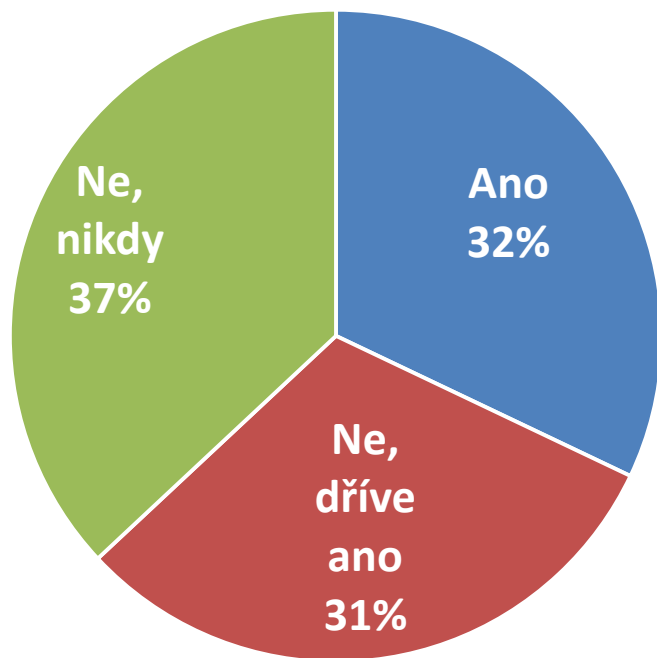
Návštěvníci knihoven - intenzita čtení

■ Ano ■ Ne, ale dříve navštěvoval ■ Ne, nikdy nenavštěvoval

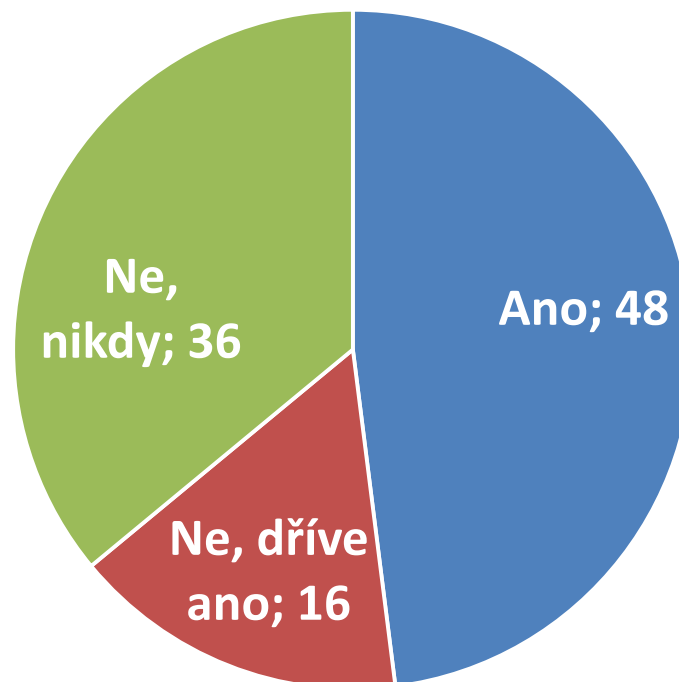

V budoucnu bude lépe?

Dospělí nad 15 let

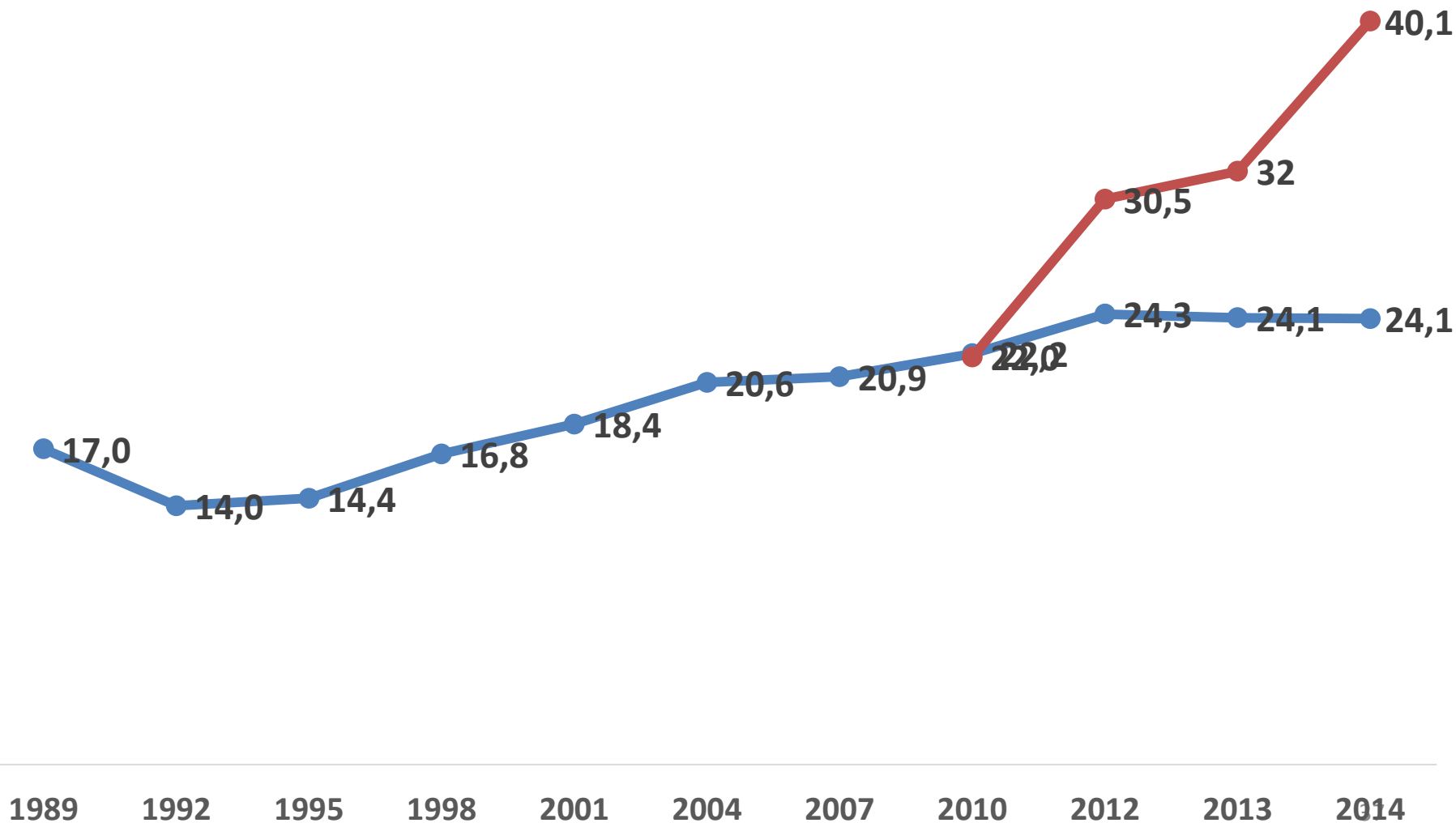

Děti 6 až 14 let

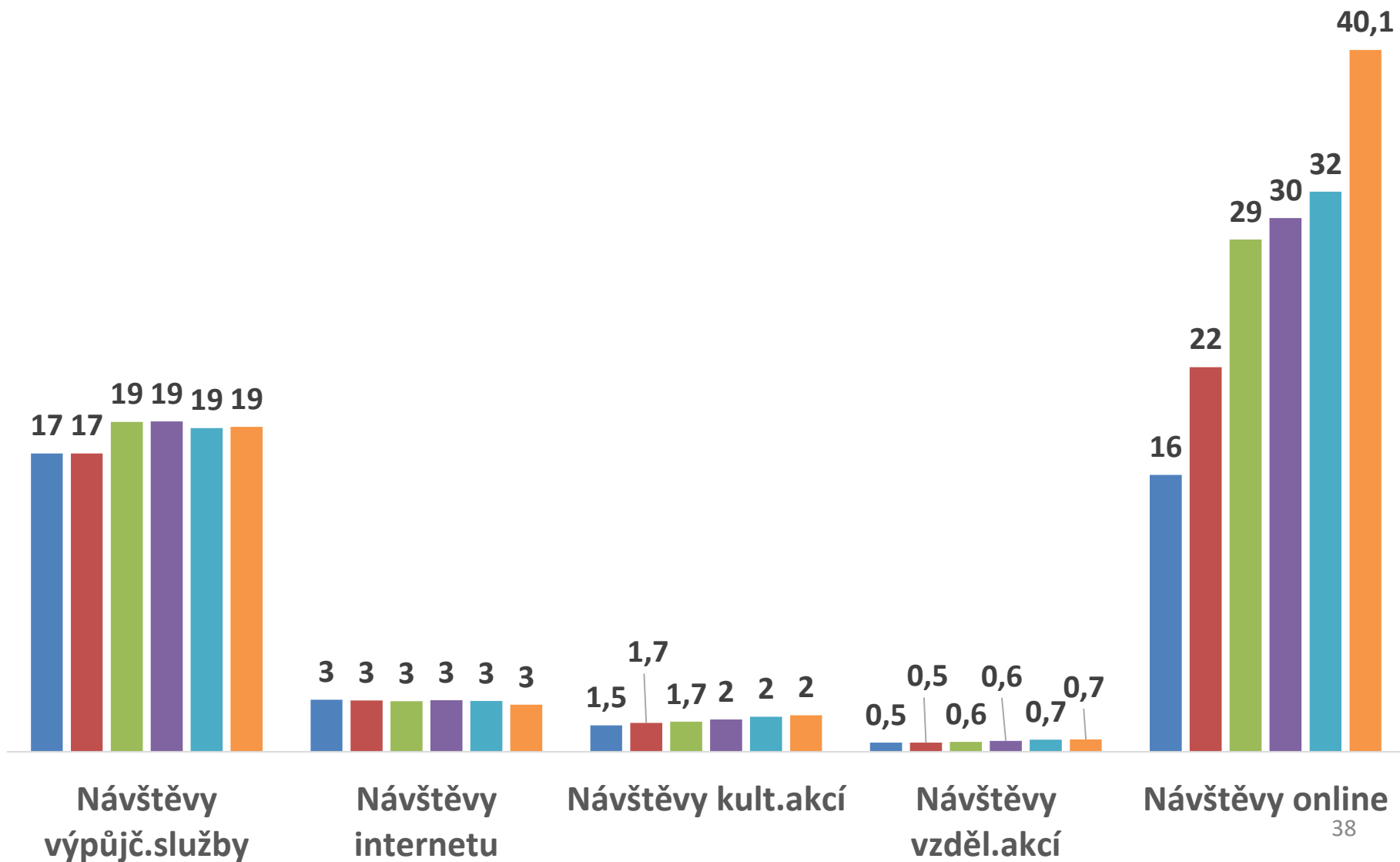
Návštěvy veřejných knihoven

—●— Návštěvy fyzické —●— Návštěvy online

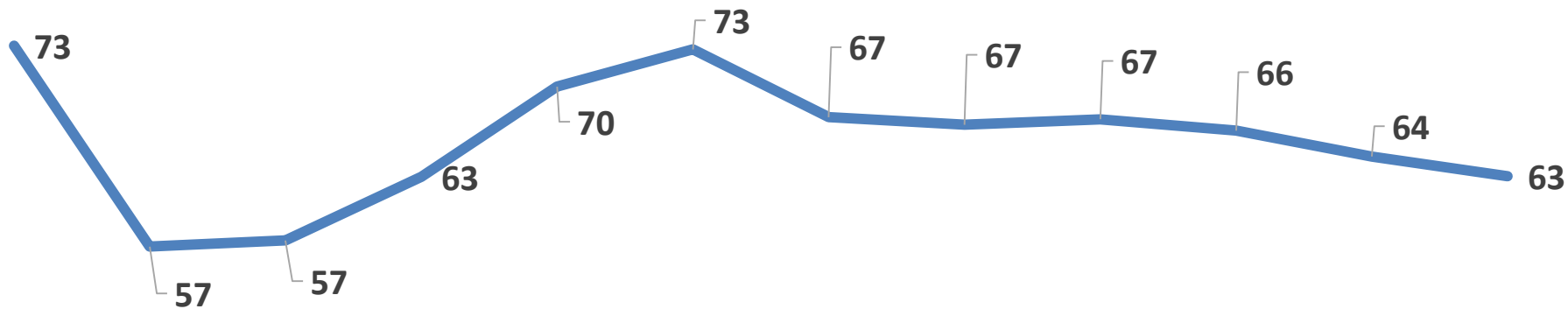
Fyzické a virtuální návštěvy veřejných knihoven

■ 2009 ■ 2010 ■ 2011 ■ 2012 ■ 2013 ■ 2014

Výpůjčky knih a stažené digitální dokumenty (mil.)

Počet výpůjček Počet stažených digitálních dokumentů

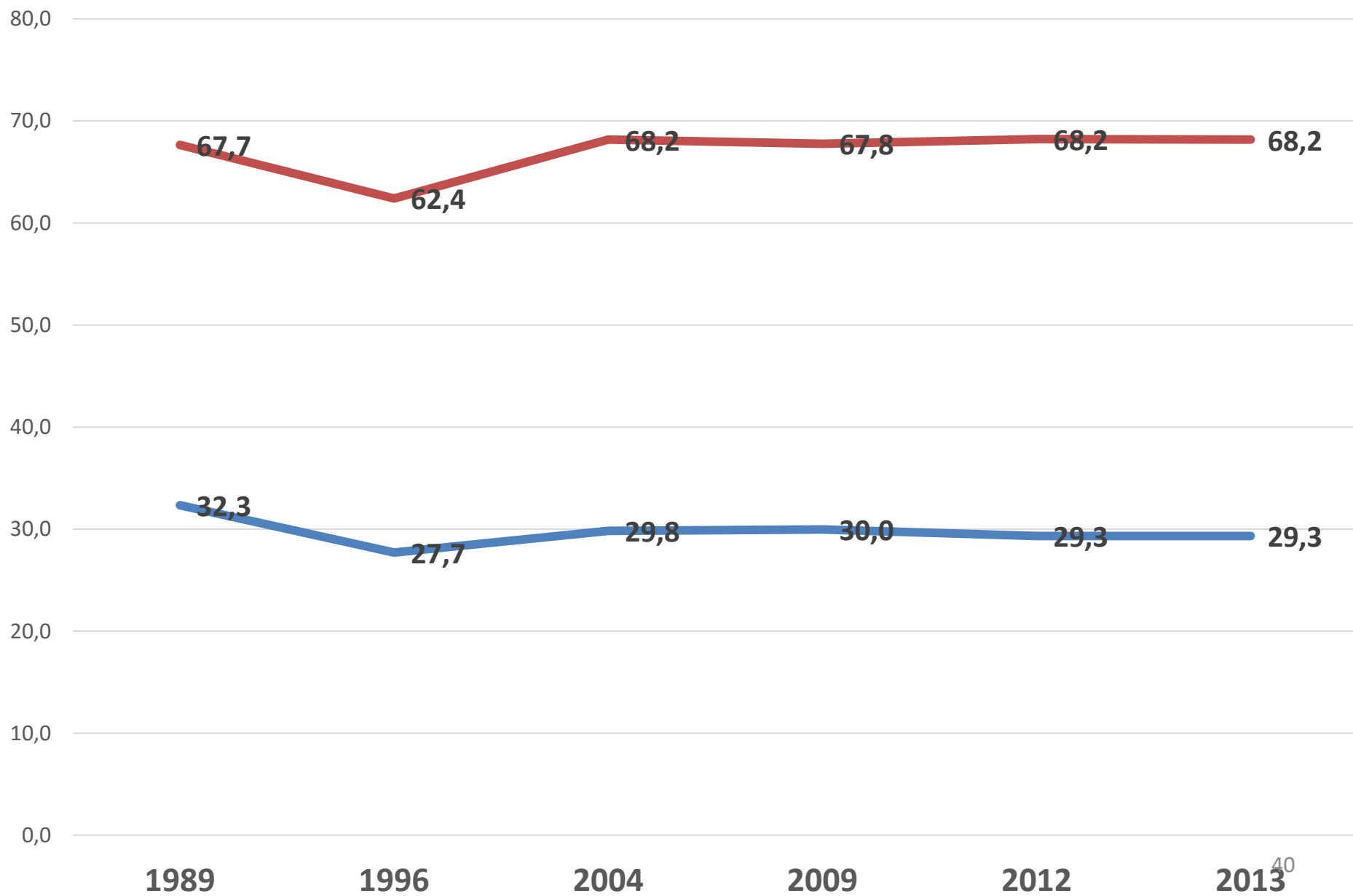
Digitální služby vykázalo
pouze 49 knihoven

1989 1992 1995 1998 2001 2004 2007 2010 2011 2012 2013 2014

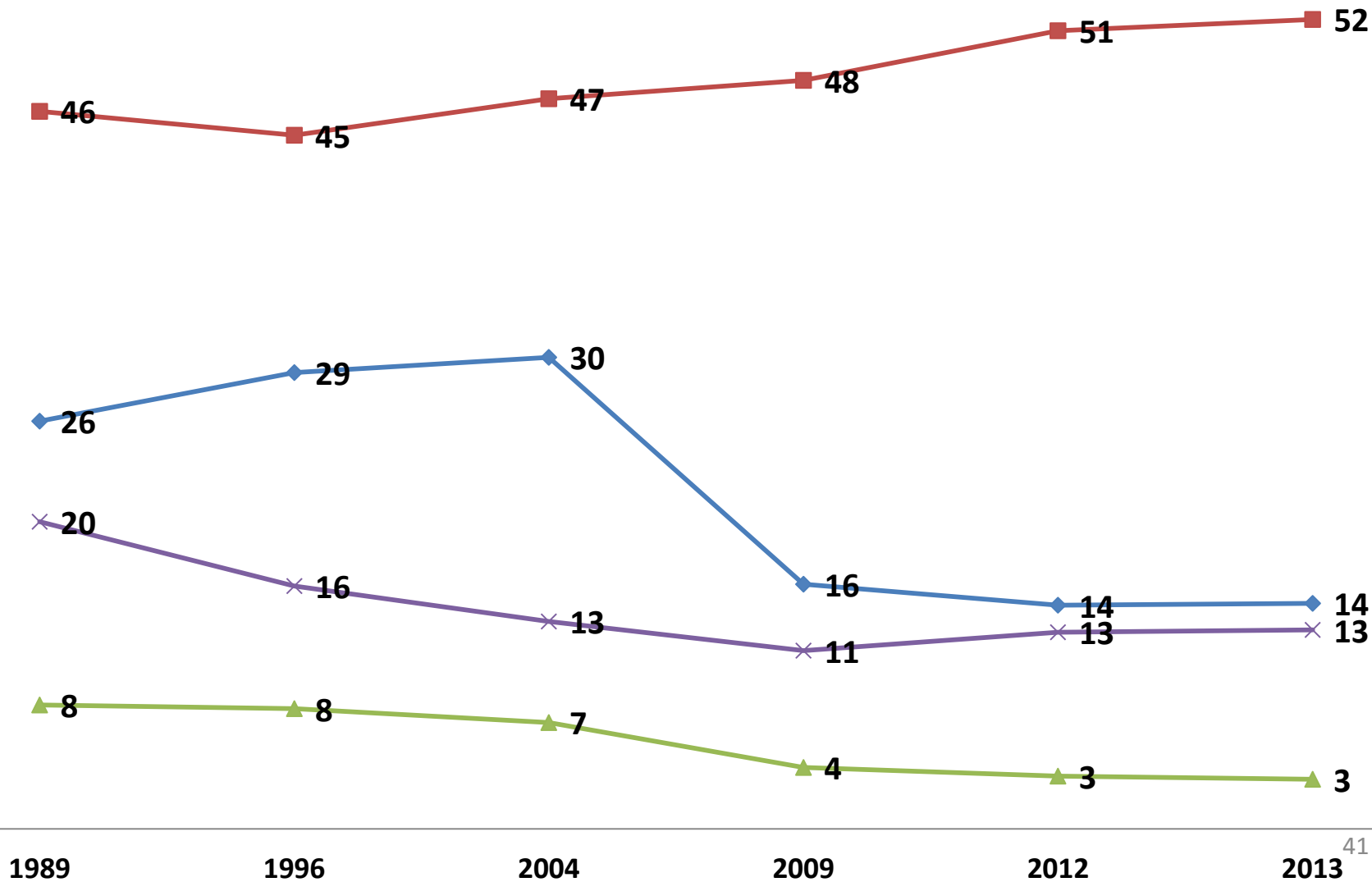
Skladba knihovního fondu - beletrie, naučná literatura (%)

— Naučná l. — Beletrie

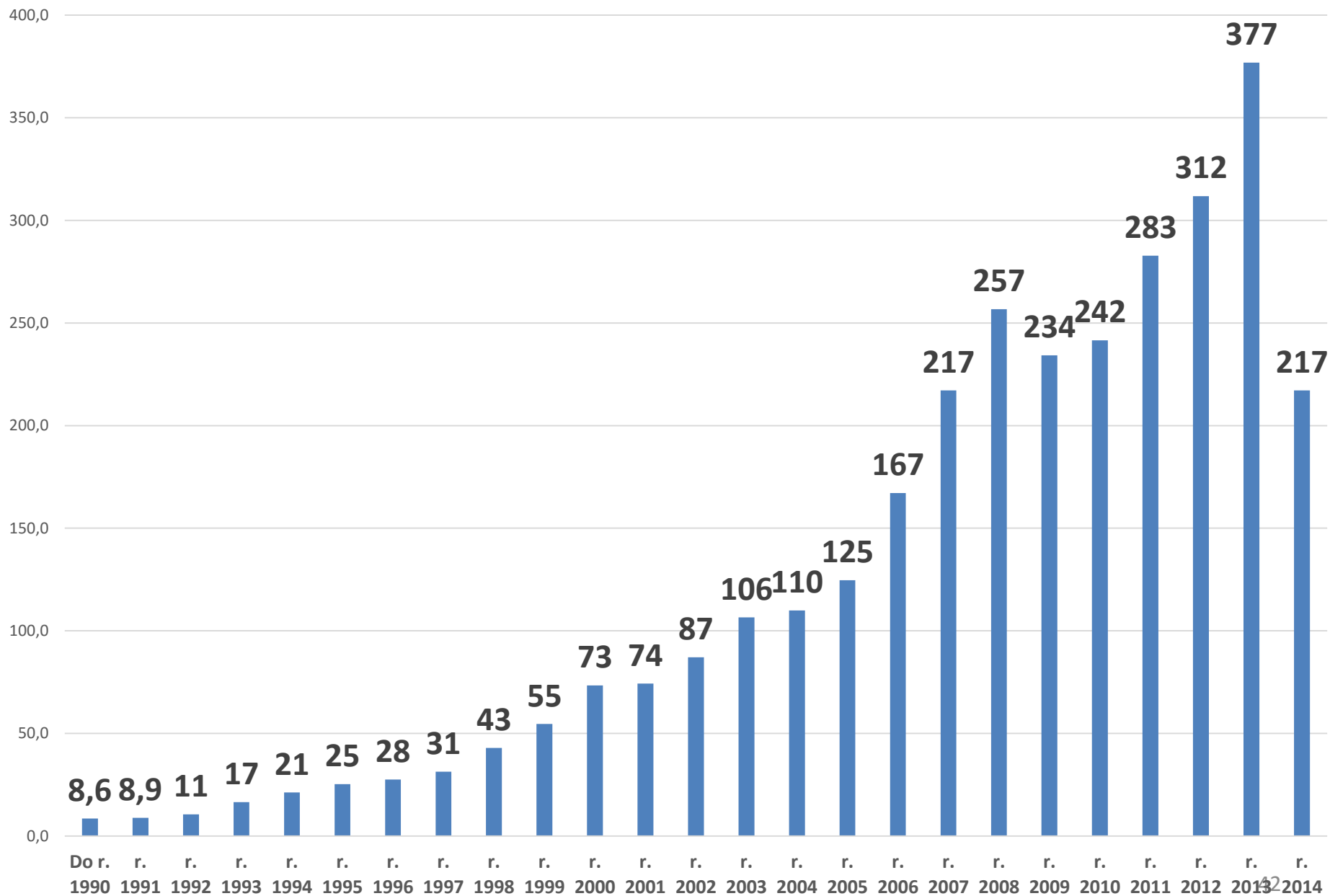

Podíl na výpůjčkách - beletrie, naučná literatura (%)

◆ Naučná dospělí ■ Beletrie dospělí ▲ Naučná děti ✕ Beletrie děti

Výpůčky dle roku vydání díla - 2014 (v tisících)

**V čem jsou německé veřejné
knihovny lepší než české?**

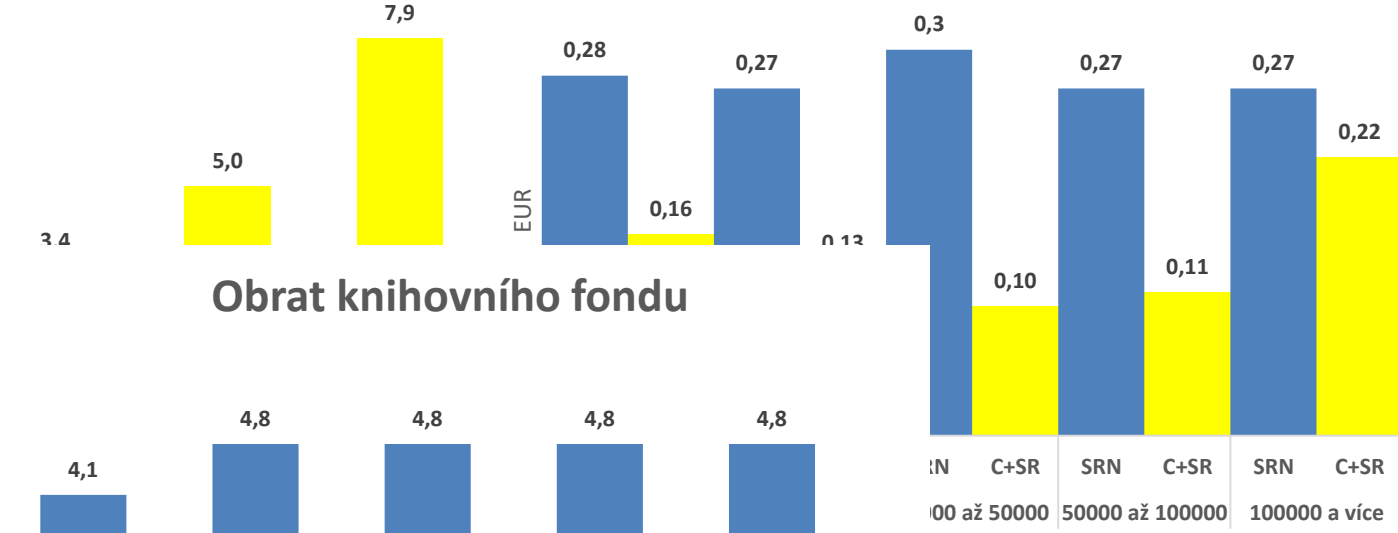
Knihovní fond na obyvatele

Knihovní fond/1 obyvateľ

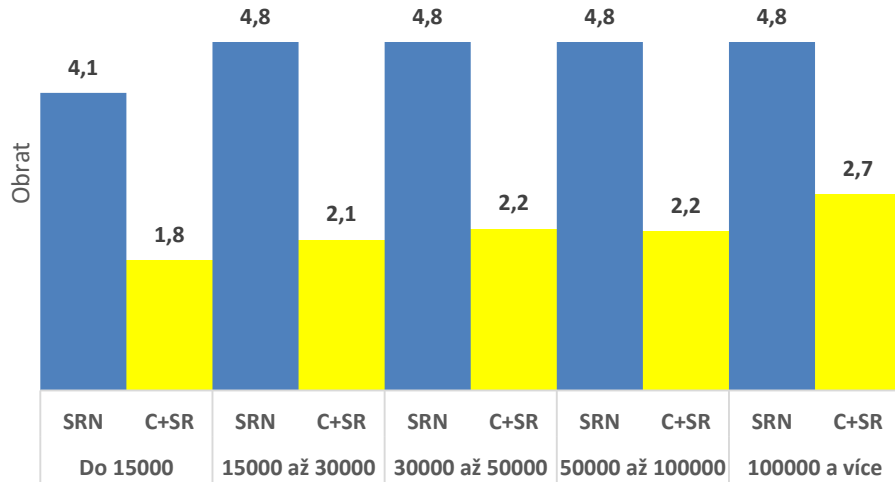
Náklady knihovní fond na výpůjčku

EUR

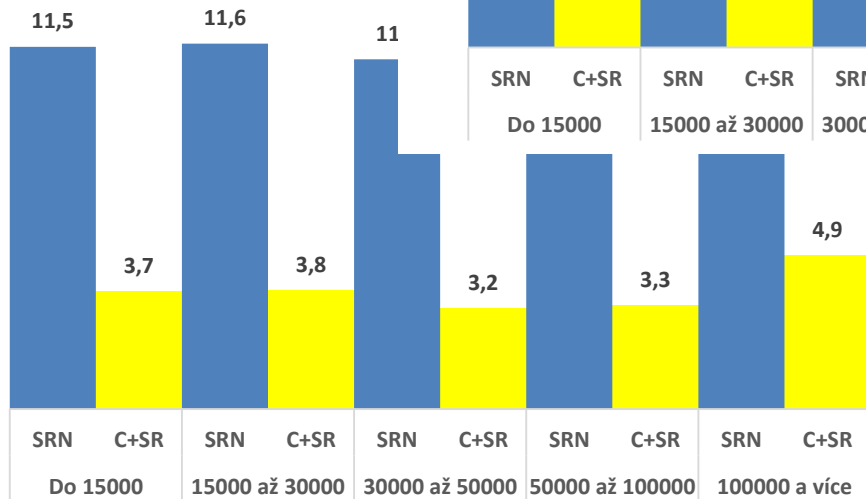
Obrat knihovního fondu

Obrat

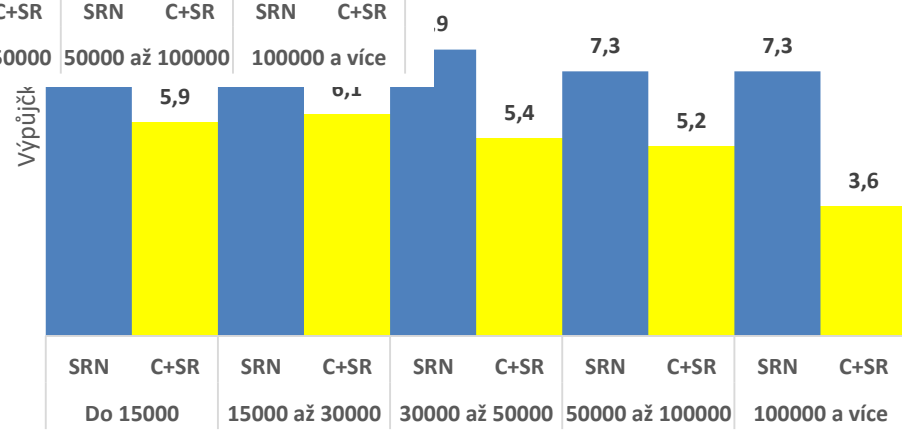
% obnovy knihovny

%

Výpůjčka na obyvatele

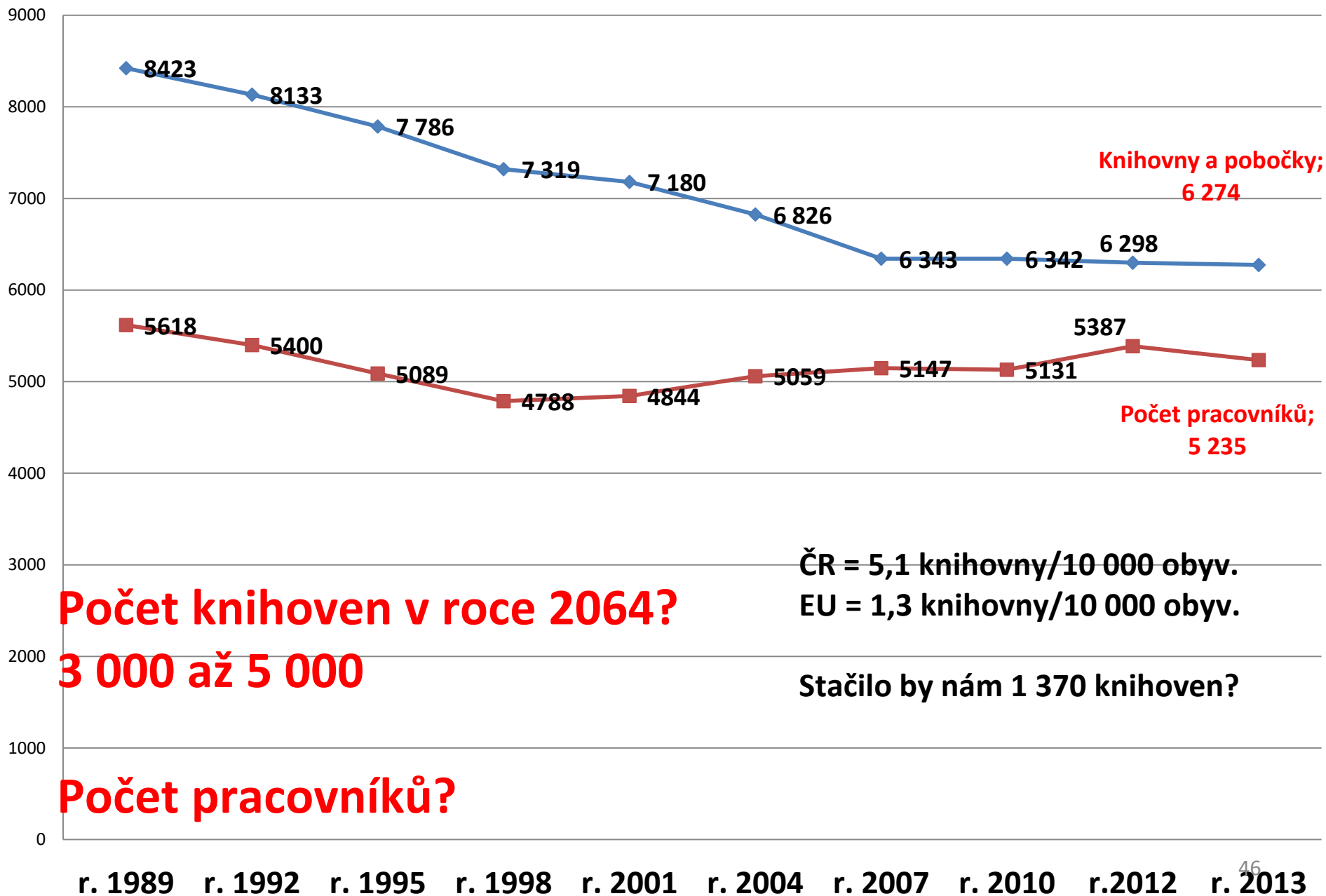
Výpůjčka

Knihovní fond

- ❑ Německé knihovny nabízí uživatelům dva až třikrát menší knihovní fond než české a slovenské knihovny
- ❑ Německé knihovny vydávají na nákup knihovního fondu cca dvakrát větší částku
- ❑ Obnova knihovního fondu německých knihoven je asi třikrát rychlejší
- ❑ Knihovní fond německých knihoven je asi o třetinu více využíván
- ❑ Obrat knihovního fondu německých knihoven je dvojnásobný

Knihovny, pobočky a pracovníci

**Jak změnit knihovny?
Jak připravit knihovny na budoucnost?**

**Koncepce rozvoje knihoven ČR
na léta 2015 – 2020**

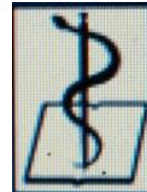
K čemu je užitečná koncepce?

- **Argument pro zřizovatele**
- **Opora při provádění změn**
- **Východisko pro dílčí koncepce**
- **Podpora při zavádění nových služeb**
- **Spolupráce při plnění společných cílů**
- **Rozhodnutí o prioritách financování**

Dotace knihoven ze státního rozpočtu (mil. Kč)

Dotační program	Rezort	2015
Regionální funkce	Kraje	112
VISK	MK ČR	60
Knihovna 21. století	MK ČR	2,5
Česká knihovna	MK ČR	5
Licence půjčování zvuk. dok.	MK ČR	6
Licence půjčování tiš. dok.	MK ČR	23
Licence na veřejné čtení	MK ČR	0,09
Výzkum a vývoj	MK ČR	5,4
Informační zdroje pro VaV	MŠMT	150
CELKEM		359

Ústřední knihovnická rada

Vize 2020

Společně* tvoříme knihovny jako nabídku **služeb,**
zdrojů** a otevřeného **prostoru***** pro vzdělávání,
kulturu a osobní **rozvoj******

* **Spolupráce** - Já. Vy. Čtenáři. Knihovníci. Knihovny. Provozovatelé knihoven. Daňoví poplatníci. Baví nás to.

** **Zdroje, služby** – tradiční, digitální - knihy, data, média.

*** **Prostor** – fyzický, digitální - pro jednoho i pro všechny, stále na blízku, pro každého bez rozdílu, se vzájemným respektem.

**** **Rozvoj** – Vzdělávání. Zážitek. Inspirace. Kreativita. Tradice - dnes čerpáme z minulosti a tvoříme budoucnost.

Hlavní oblasti rozvoje

- ❑ Knihovny ve virtuálním prostředí
- ❑ Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra
- ❑ Doplnění knihovních fondů a informačních zdrojů
- ❑ Efektivní metody trvalého uchování tradičních knihovních dokumentů
- ❑ Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách
- ❑ Systém hodnocení a marketing veřejných knihovnických a informačních služeb
- ❑ Vzdělávání pracovníků knihoven

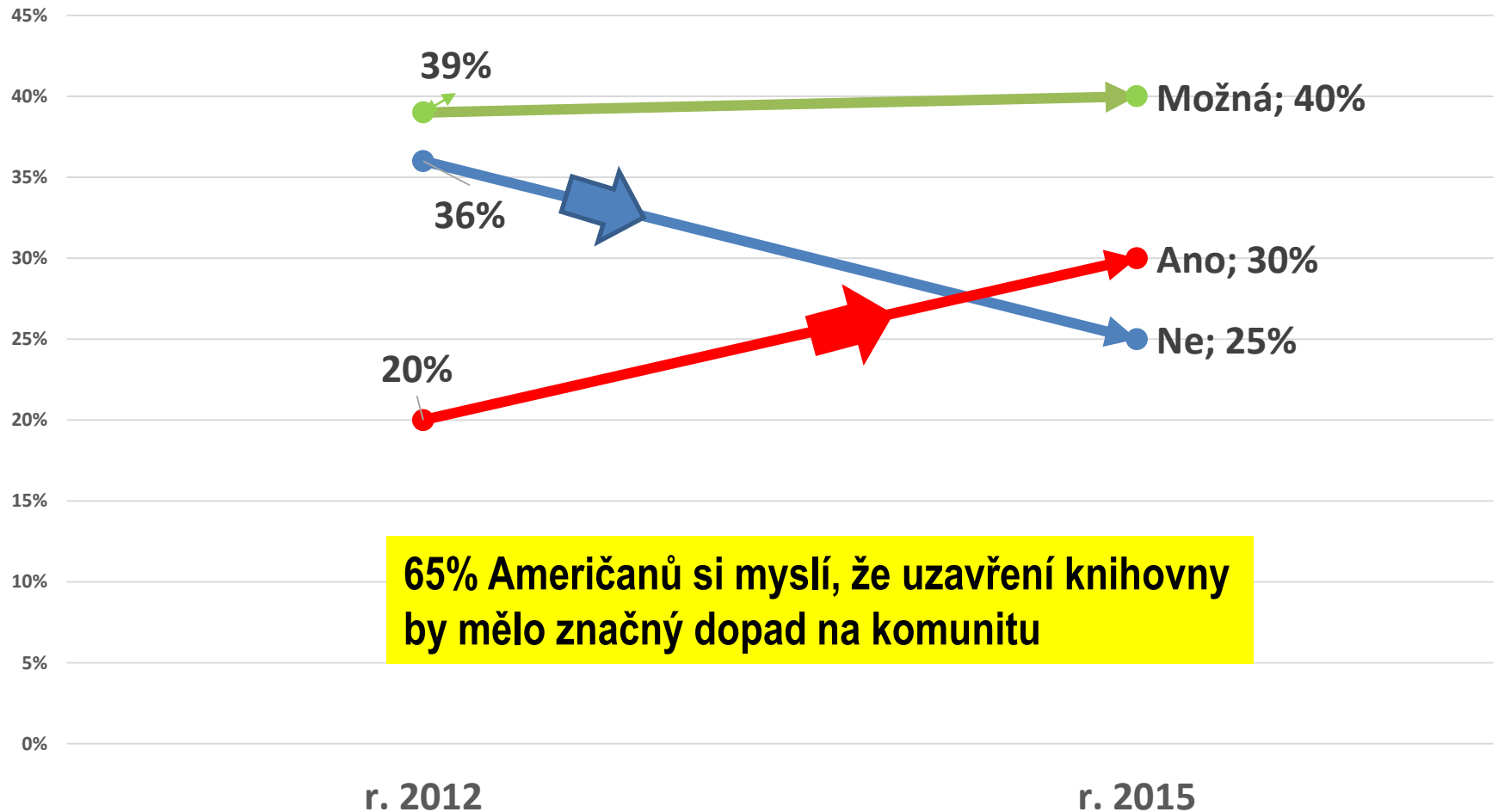
Priority knihoven v příštím období

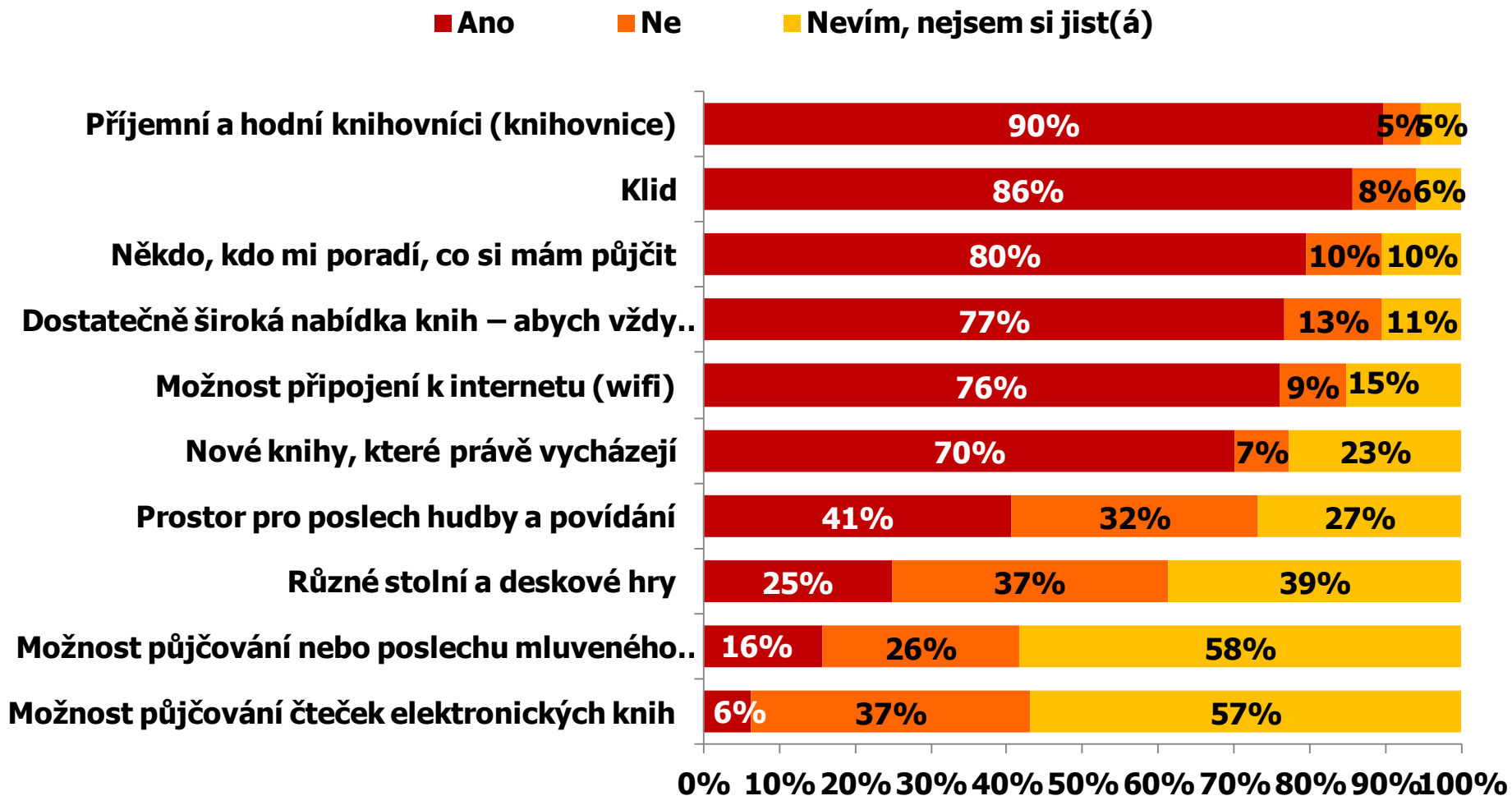
Několik otázek pro budoucí vývoj

- Autorská práva – dobrý nebo příznivý vliv?
- Budou knihovny zajišťovat bezplatný přístup k autorsky chráněným dílům?
- Bude se zhoršovat čtenářská gramotnost?
 - **Pokud ano, přijme společnost nějaká opatření?**
- Knižní trh v ČR je velmi malý, neexistuje ekonomický model pro půjčování eknih
 - **Nabídka eknih v ČR je zatím velmi omezená**
- Budou existovat nějaká národní specifika v užívání eknih?
- Dokáží knihovny vytvořit zajímavou nabídku produktů a služeb v digitálním prostředí?
- Mění se proporce v půjčování beletrie a naučné literatury? Jedná se o vliv využívání internetu?
- Poklesne počet knihoven? Poklesne také počet pracovníků?
- Zvládnou knihovny rozšíření svých funkcí jako informační, vzdělávací, kulturní a komunitní centra?
- Budou se stavět a rekonstruovat knihovny?
- Zvýší se, změní se kompetence pracovníků knihoven ve vztahu k rozvoji ICT?
- Jakou roli v tom hraje věková a genderová skladba?

Měly by knihovny přesunout některé knihy a regály z veřejného prostoru a uvolnit místo pro vybavení ICT, studovny, prostory pro setkávání, kulturní akce? – USA (2015)

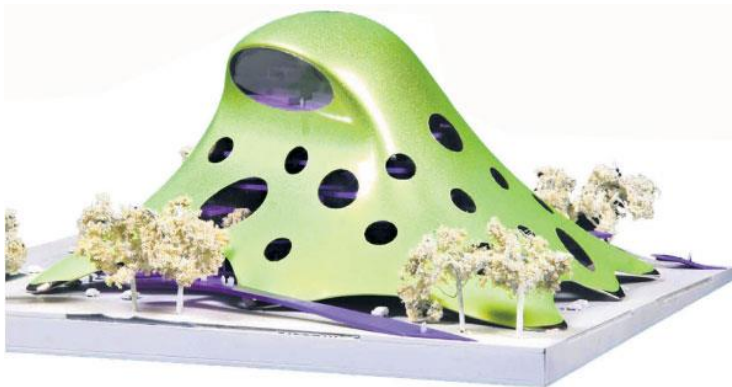

Co všechno nabízí svým čtenářům veřejná knihovna, kam nejčastěji chodíš?

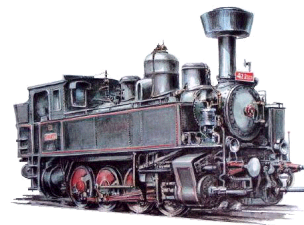

Dva scénáře budoucího rozvoje knihoven

- ❑ Knihovny si i v budoucnu zachovají své významné místo v oblasti vzdělávání, uchování a zpřístupnění informací i pro volnočasové aktivity

- ❑ Knihovny se stanou zbytečnou institucí, zaniknou jako telefonní budky nebo budou pouhou raritou

Děkuji za pozornost!

Ústřední knihovnická rada ČR

Menu

- Úvod
- Stanovy
- Novinky
- O nás
- Kontakt
- Zápisy z porad ÚKR
- Stanoviska a dokumenty ÚKR ČR
- **Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015**

Vyhledávání

[Úvod](#) > Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015

[Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015 včetně internetizace knihoven \(.doc\)](#)

- [Implementace koncepce – adresář \(.xls\)](#)

Implementace dílčích priorit

- **Priorita 1: Digitalizovat textové dokumenty a shromažďovat digitální dokumenty jako součást kulturního a vědeckého dědictví**
 - [Priorita 1 plnění 2014 \(.docx\)](#)
 - [Národní digitální knihovna](#)
 - [Plnění \(.doc\)](#)
- **Priorita 2: Trvalé uchování digitálních dokumentů**
 - [Návrh národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat pro knihovny \(.docx\)](#)
- **Priorita 3: Zpráva o situaci ve sběru, zpracování a dlouhodobém uchování e-publikací v návaznosti na projekt NAKI-0145 (.docx)**

<http://www.ukr.knihovna.cz/>

Perspektivy a trendy rozvoje veřejných knihoven

Rekvalifikační kurz

24.2.2016

Praha

Vít Richter

Národní knihovna ČR